

ERKEN MODERN AVRUPA TARİHİ
YÖNETENLER VE YÖNETİLENLER

6. KİTAP

HAZIRLAYAN

HAMISH SCOTT

VakıfBank Kültür Yayınları: 0417
Tarih: 0106

**ERKEN MODERN AVRUPA TARİHİ
YÖNETENLER VE YÖNETİLENLER**

6. KİTAP

HAZIRLAYAN
HAMISH SCOTT

Özgün adı
Early Modern European History,
1350–1750
Volume II,
Government and Governed, Part 6

Türkçesi
Sinan Çakır

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Proje Editörü
Dr. Mehmet Yılmaz Akbulut

Editör
Fatma Betül Uğur

Son Okuma
Efecan İrfan Alca

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kapak Görseli
Pierre Patel, Vue du château et des
jardins de Versailles, prise de l'avenue de
Paris [Versay Sarayı ve bahçelerinin
Paris Caddesi'nden görünümü], 1668,
Château de Versailles, Dist. RMN-
Grand Palais

VakıfBank Kültür Yayınları

İnkılap Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdenez Caddesi
No:7/A1 – Kat 13
34768 Ümraniye / İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2025
© Oxford University Press, 2015

ISBN 978-625-5848-43-7

Kitabın Türkçe yayın hakları Anatolia
aracılığıyla VakıfBank Kültür Yayınları'na
aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek
şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar
dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir elektronik veya mekanik araçla
çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevî ve
mali hakları saklıdır.

Baskı

Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere, Avcılar / İstanbul
Tel: 0 212 412 1700
www.mega.com.tr - info@mega.com.tr
Sertifika No: 44452

1. Baskı: Kasım 2025

ERKEN MODERN
AVRUPA TARİHİ
YÖNETENLER VE YÖNETİLENLER

6. KİTAP

HAZIRLAYAN
HAMISH SCOTT

TÜRKÇESİ
SİNAN ÇAKIR

HAMISH SCOTT

Oxford'daki Jesus Koleji'nde Kıdemli Araştırmacı olup St. Andrews Üniversitesi Uluslararası Tarih bölümünde Emeritus profesör olarak çalışmıştır. Britanya Akademisi ve Kraliyet Edinburgh Topluluğu üyeliği yapan Scott, 18. yüzyılda uluslararası ilişkiler üzerine çok sayıda makale ve kitap kaleme almıştır. Son olarak *The Birth of a Great Power System, 1740-1815* (Harlow, 2007) adlı kitabı kaleme alan yazar, aydınlanmacı mutlakiyet, soyluluk ve siyasi kültür üzerine kitapların editörlüğünü yapmıştır. Erken modern Avrupa tarihçiliğinin en seçkin isimlerinden olan Scott'un siyaset, diplomasi, kültür tarihi sahalarına yoğunlaşan eserleri kendi başına bir literatür oluşturmuştur. Yazar 2022 yılında vefat etmiştir.

SİNAN ÇAKIR

1992 yılında Rize'de doğdu. 2010-2016 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladı. Yüksek Lisansını "1870 Beyoğlu Yangını ve Sonrasındaki İmar Faaliyetleri" adlı tezi ile 2019 yılında, doktora çalışmasını ise 2023 yılında "I. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Mebuslarıyla İlgili Prosopografik Bir İnceleme" başlıklı teziyle tamamladı. Tarih alanında çeviri ve akademik çalışmalarına devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

Haritalar, Tablolar ve Şekiller	9
Önsöz	11

1. BÖLÜM

RONALD G. ASCH

Batı ve Orta Avrupa'da Monarşi	15
Geç Ortaçağ	17
V. Karl Çağı	33
Mezhep Çatışmaları Çağında Monarşi (1560-1650)	43
Barok Monarşi (1650-1750)	56
Konu Hakkında Tavsiye Edilen Eserler	69

2. BÖLÜM

ROBERT FROST

Kuzey ve Doğu Avrupa'da Monarşi	71
İki Monarşi Modeli	73
Seçimli Monarşi	75
Birleşme	81
İskandinavya	82
Lehistan-Litvanya	85
Otokrasi	92
Savaş ve Devlet Gelişimi	103
Danimarka	104
İsveç	108
Moskova'dan Rusya'ya	115
Lehistan-Litvanya	119
Sonuç	128
Konu Hakkında Tavsiye Edilen Eserler	131

3. BÖLÜM

SAMUEL K. COHN JR.

Otorite ve Halkın Direnişi	133
Halk Direnişinin İncelenmesi	135
Geç Ortaçağ Halk Protestosu	141
İsyanda Dönüşüm: On Beşinci Yüzyıldan On Yedinci Yüzyıla	153
Bir İzahat	165
Sonuç	171
Konu Hakkında Tavsiye Edilen Eserler	172

4. BÖLÜM

JEROEN DUINDAM

Kraliyet Sarayları	173
Saray: Yerler, Gruplar, Durumlar, İtibarlar	175
Sarayın Tarihi: İhmal Edilenden Egemen Bir Modele ve Ötesine	182
Bir Kurumun Yeniden İnşası	193
Sayılar: Sarayların Artışı ve Azalışı	193
Saray ve Hanedan: Hanelerin Konstelasyonu	208
Saray ve Şehir: Soylular, Avam ve Etkileşim	214
Saray Törenlerinden Saray Kültürüne?	219
Siyaset: Saray ve Devlet	228
Görünüm: Saray Erken Modern Bir Olgu mu?	236
Konu Hakkında Tavsiye Edilen Eserler	240

5. BÖLÜM
CARLO CAPRA

Yönetim	243
İtalya Rönesans Devleti (On Dördüncü ve On Beşinci Yüzyıl)	252
İspanyol Kompozit Monarşisi (1556-1621)	265
Merkezileşen Fransız Monarşisi (1624-1715)	275
İmparatorlukta ve Avusturya Monarşisi'nde Mutlakiyetçilik ve Reform (1648-1790)	288
Konu Hakkında Tavsiye Edilen Eserler	304

6. BÖLÜM
JAMES D. TRACY

Vergilendirme ve Devlet Borçları	307
Vergilendirme	314
Devlet Borcu	327
Mali Aracılık: Bankerler ve Kısa Vadeli Borç	329
Uzun Vadeli Borç	335
Malî Aracılık: Kent Yönetimleri	337
Finansal Aracılık: Bölgesel Parlamentolar	340
Devlet Uzun Vadeli Borçları	346
Sonuç	349
Konu Hakkında Tavsiye Edilen Eserler	354

7. BÖLÜM

ROBERT VON FRIEDEBURG

Cumhuriyetler ve Cumhuriyetçilik	357
Giriş	359
Cumhuriyetler	368
İsviçre Federasyonu	368
Hollanda Cumhuriyeti	371
Venedik	377
Lehistan-Litvanya Birliği	378
İngiltere Milletler Topluluğu, 1649-60	381
Cumhuriyetçilik	383
Konu Hakkında Tavsiye Edilen Eserler	394
 Konu Dizini	 395
Adlar ve Yer Adları Dizini	399

HARİTALAR, TABLOLAR VE ŞEKİLLER

Harita 1.1. Ortaçağ'ın sonlarında Avrupa'nın siyasi durumu	20
Harita 1.2. On sekizinci yüzyılın ortalarında Avrupa'nın siyasi durumu	21
Harita 1.3. V. Karl'ın seyahatleri	37
Harita 2.1. İskandinavya ve Baltık	77
Harita 2.2. Moskova'nın yükselişi, 1300-1584	80
Harita 2.3. Lublin Birliği: 1569'da Lehistan-Litvanya Birliği	91
Tablo 4.1. En yaygın saray kadroları ve bunların önde gelen görevlileri	177
Şekil 4.2. On altıncı ve on yedinci yüzyılda İspanyol kraliyet hanesi	196
Şekil 4.3. Viyana'daki Habsburg imparatorunun sarayının ve Paris-Versailles Fransız kraliyet sarayının çekirdek kadrolarının tahmini sayıları 1550-1780	201
Şekil 4.4. İngiliz sarayı 1660-1836, oda, hane (veya Kâhya personeli) ve ahırlar	203

ÖNSÖZ

Cristopher Wheeler'ın bu kitabın editörlüğü için yaptığı beklenmedik davet, büyük ölçüde İngiliz üniversitelerinde erken modern Avrupa tarihi dersleri vererek geçirdiğim kariyerimin sonuna doğru geldi. Bu dönem aynı zamanda, Atlantik'in diğer yakasında gelişen çok farklı 'erken modern' tarih biçimlerinin ilk kez tam olarak farkına varmamı sağlayan Amerika Birleşik Devletleri'nde bir yıl geçirdiğim döneme de tekabül ediyordu. Kabul edip etmeme konusunda başlangıçta biraz tereddüt ettikten sonra, bu kitabın erken modern Avrupa tarihinin ne olduğunu, nasıl ve neden geliştiğini ve 1970'ler ile 1990'lar arasında üniversite ve kolej öğretiminde daha az merkezî bir hâle geldiği bir zamanda nereye gidebileceğini değerlendirmek için sunduğu fırsatı görmeye başladım. Yine de bu konunun kendi profesyonel yaşamım boyunca kaydettiği olağanüstü büyüme, Oxford University Press tarafından cömertçe tahsis edilen hatırı sayılır alan içinde bile zor seçimler yapılmasını gerektirdi.

Genel amaç, son kırk elli yılda gelişen erken modern Avrupa tarihine yönelik birçok yaklaşım için tutarlı ve erişilebilir bir rehber oluşturmaktı. Ancak genel çerçeveyi tanımlamak ve hatta ele alınacak dönemi belirlemek tahmin ettiğimden daha sorunlu oldu. Planlama ve görevlendirme aşamasında iki yardımcı editörün tavsiyelerinden yararlandığım için şanslıydım: Liam Brockey (Michigan State University) ve Regina Grafe (European University Institute). Her ikisi de kitabın şekillenmesinde önem-

li katkılarda bulundular. Bu döneme ilişkin zıt yaklaşımların farkında olarak, hazırlanan plan daha sonra incelemeleri için birkaç arkadaşına sunuldu: Carlo Capra, Stuart Clark, Bill Doyle, John Elliott, David Moon, Martin Powers ve Ted Rabb'in yanı sıra Oxford University Press'in isimsiz hakemlerine de keskin ve yapıcı önerileri için minnettarım. Sheilagh Ogilvie ekonomi tarihi konusunda cömert bir tavsiye kaynağı olmuştur.

Katkıda bulunanlara olan minnettarlığım daha da büyük. Hepsini, iki cildin bütünlüğünü güçlendirmeyi amaçlayan revizyon önerilerine olumlu ve anlayışlı bir şekilde yanıt verdi ve tüm yazarların ve editörün katkılarını tamamlamasını sabırla bekledi. Elliden fazla akademisyenin yer aldığı herhangi bir girişimin bitiş çizgisine inişli çıkışlı bir yolculuk yapması kaçınılmazdır ve olumsuz mesleki veya kişisel koşullara rağmen makalelerini tamamlayan birkaç katılımcıya özellikle minnettarım. Kitabın 'Tarihsel Demografi' üzerine önemli bir bölümden mahrum kalması muhtemel görüldüğünde, *Journal of Interdisciplinary History* dergisinin editörleri ve yayıncısı, Anne McCants'ın ilk olarak bu dergide [40 (2009), 195-214] yayınlanan ve şimdi bu seride büyük ölçüde gözden geçirilmiş bir versiyonuyla yer alan 'Tarihsel Demografi ve On Yedinci Yüzyıl Krizi' başlıklı makalesini genişletmesine ve güncellemesine nezaketle izin verdi. Derginin editörlerine ve yayıncısına bu yeniden basıma izin verdikleri için ve özellikle Ted Rabb'a bu düzenlemeyi hızla kolaylaştırdığı için çok müteşekkirim. 'Seyahat ve İletişim' bölümünü yazmayı üstlenen akademisyenin son anda çekilmesi, bir başka kilit konunun atlanabileceği tehdidini doğurdu ve bu koşullar altında çok kısa bir süre içinde yeni bir bölüm yazmaya karar verdim.

Oxford University Press'teki Tarih ekibinin becerisi ve profesyonelliği sayesinde bu kadar büyük iki cildin üretimi şaşırtıcı derecede kolay olmuştur: Christopher Wheeler (emekli

olmadan önce), halefi Stephanie Ireland, Rachel Naum ve hepsinden önemlisi, son aşamalardaki desteği ve teşviki özellikle önemli olan Cathryn Steele. Elissa Connor makaleleri ustalıkla redakte etti ve Deepika Mercilee, Tharani Ramachandran ve Michael Dela Cruz birlikte elektronik dosyalardan basılı kitaba geçişi olabileceğinden çok daha sorunsuz hâle getirdiler: onlara olan borcum çok büyük. Yayınladığım önceki kitaplarda olduğu gibi, sadece bilgisayar tarafıyla ilgilenmekle kalmayıp, sürekli teşvik ve tavsiyelerde bulunan ve hatırlamak istediğimden daha fazla sürçmemi yakalayan Nancy Bailey'e daha da büyük bir teşekkür borçluyum! Glasgow'da bulunan Sam Cohn ve Thomas Munck'ın katkısı da özel bir avantaj oldu. Her ikisi de bilgelik ve cesaret verdi ve düzenleme sırasında ortaya çıkan sorunları düşünürken beni dinlemeye hazırды. Alex Shephard da yerel bir rehberlik ve pratik yardım kaynağı oldu. Özellikle son aylarda, sağlam tavsiyeleri, devam etmem yönündeki telkinleri, canlandırıcı kahve fincanları ve meşguliyetlerime gösterdiği oldukça kayda değer hoşgörüsüyle bana en çok yardımcı olan kişi Julia Smith oldu.

Hamish Scott
Aralık 2014

1. BÖLÜM

BATI VE ORTA AVRUPA'DA MONARŞİ

RONALD G. ASCH*

* Freiburg Üniversitesi'nde Erken Modern Tarih profesörüdür. Tübingen Üniversitesinden mezun olduktan sonra, aynı üniversitede on altıncı ve on yedinci yüzyıllarda Fürstenberg kontları üzerine doktorasını tamamladı. Kiel ve Cambridge'de de eğitim gördü, 1985-1988 yılları arasında Londra Alman Tarih Enstitüsü'nde araştırma bursu aldı ve 1988-1996 yılları arasında Münster Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1996-2003 yılları arasında Osnabrück Üniversitesinde Erken Modern Tarih kürsüsünde görev yapmıştır. 1994 yılında İngiltere Kralı I. Charles'ın sarayını konu alan bir çalışmayayınlayan yazarın şu anki araştırma alanları, erken modern Avrupa'da monarşinin siyasi kültürü (özellikle İngiltere ve Fransa'ya odaklanarak) ve erken modern Avrupa soylularının tarihi ile Elizabeth ve Stuart dönemlerinde İngiltere ve İrlanda tarihidir. Son kitabı *Sacral Kingship between Disenchantment and Re-enchantment: The French and English Monarchies 1587-1688* (New York, 2014) adını taşımaktadır. Heidelberg Sanat ve Bilim Akademisi ve Alexander v. Humboldt Vakfı'nın Feodor-Lynen seçim komitesinin üyesidir.

GEÇ ORTAÇAĞ

Diğer siyasi otorite biçimleri arasında krallık, Ortaçağ Avrupa'sında her zaman özel bir statüye sahip olmuştur (bkz. Haritalar 1.1, 1.2). Hükümdarların gücü, ilahî gücün yansıması olarak görülüyordu ve -şehir devletleri haricinde- monarşik yönetimin dünyada nizam sağlamanın normal ve meşru bir biçimi olduğu görüşüne pek az karşı çıkılıyordu. Kilisenin başındaki Papa bile seçilmiş olmasına rağmen bir tür ruhani hükümdar gibi hareket ediyordu. Papa, imparator ya da diğer birtakım hükümdarlar gibi makamını hanedan verasetine değil bir seçime borçluydu. Kralar, daha yüksek bir otoriteye, özellikle de İmparator'un [Kutsal Roma İmparatoru] veya Papa'nın otoritesine tâbi olabilirdi, hatta bazı durumlarda İmparator veya Papa kralların metbuu olarak hareket edebilirdi. Fakat statüleri sıradan asilzadelere, hatta hükümdar rütbesindekilerden bile açıkça üstündü. Yine de bu statü farkı her zaman gerçek güçle orantılı değildi. Kral en yüksek hüküm sahibi olabilirdi ve krallığında dirlik sahibi olan herkes, teoride, doğrudan veya dolaylı olarak ona tâbiydi. Ancak yerel veya bölgesel düzeyde, dünyevi ve ruhani lordlar, kendi çıkarları bu tür politikalarla en iyi şekilde korunduğu için, eğer kraliyet politikalarını desteklemeyi tercih etmezlerse, kraliyet emirlerine genellikle pek az riayet ederlerdi. Geç Ortaçağ Fransa'sı gibi hayli güçlü bir kurumsal çerçeveye sahip bir krallıkta bile, büyük asilzadeler kraliyet otoritesine radikal bir şekilde meydan okuyabiliyordu.

Burada ele alınan dönemde monarşinin tarihi, en azından Batı Avrupa'da, kraliyet otoritesinin yavaş ve kademeli bir şekilde güç kazanmasının tarihidir. Bu süreç, sürekli bir iktidar mücadelesi içinde ilerlerken aynı zamanda özerk kurumsal yapılar, Kilise ve belki de en önemlisi soylular ile siyasi koşulları yeniden

müzakere etmeyi de içeriyordu. Ancak bu, soyluluğun sürekli bir gerileme içinde olduğu anlamına da gelmez; en zengin ve en güçlü soylular bile statülerini, servetlerini ve toplumsal itibarlarını ancak hükümdarla iş birliği yaparak ve onun kararlarını saray aracılığıyla ya da İngiltere örneğinde olduğu gibi bir parlamento yoluyla etkilemeye veya kontrol etmeye çalışarak koruyabiliyorlardı. Sonuçta, yerel isyanlar artık gerçek bir kazanç vaat etmiyor ve ciddi bir seçenek olarak görülüyordu. Örneğin İngiltere’de (İskoçya’da değil, çünkü burada hükümdarın otoritesi birçok bölge için hâlâ uzak bir kavram olarak kalıyordu) bu durum yaklaşık 1570’ten itibaren geçerli hâle geldi. Fransa’da ise 1650’lerden sonra benzer bir süreç yaşandı. Elbette Orta Avrupa’da işler daha farklıydı. Burada kraliyet veya imparatorluk otoritesi en iyi ihtimalle gevşek bir hukuki düzen ve temel siyasi istikrar çerçevesi sağlıyor, en kötü ihtimalle ise sadece belirsiz ama kriz anlarında tamamen göz ardı edilemeyecek müdahale yetkilerine sahip feodal bir hâkimiyetin genel koruyucu şemsiyesi işlevi görüyordu. Bu dönemde en güçlü soylu hanedanlar özerkliklerini sürdürmeye devam etti ve en azından on yedinci yüzyılın sonlarından itibaren bazıları, ideal olarak bir kraliyet unvanıyla meşrulaştırılmış bir şekilde, monarşik otorite ve statü elde etmeyi hedefledi.

Ancak, Geç Ortaçağ’da kraliyet ve monarşik otorite ile büyük soyluların sahip olduğu güç arasındaki fark, sonraki yüzyıllara kıyasla çok daha belirsizdi. Bu durum, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde bile geçerliydi. Hem Batı hem de Orta Avrupa’da monarşinin ve hükümdarlık yönetiminin niteliğini belirleyen krallık vizyonları büyük ölçüde hanedan politikası ve siyasi manzaranın çok değişken olduğu bir dünyada istikrar arayışı tarafından şekillendirildi. Fransa gibi köklü krallıklar, varlıklarını tehdit eden hanedan mücadeleleriyle uzun süreler boyu kuşatılırken (Yüz Yıl Savaşı, 1337-1453), sahneye bir dizi yeni hanedan çıktı ve

bunlar Avrupa'nın büyük kraliyet aileleri arasında yer edinmeye çalıştı. Trastamara Hanedanı (Kastilya Kralı XI. Alfonso'nun gayrimeşru torunları) 1369 yılından sonra Kastilya Tacı'nı başarıyla ele geçirdi ve aynı ailenin bir başka kolu on beşinci yüzyılda Aragon'u yönetti. Ancak en ünlü örnek muhtemelen Fransız kraliyet ailesi olan Valois'nın Burgonya koludur. Hanedanın kurucusu Cesur Philip (1342–1404), kardeşi olan Fransız kralından 1363 yılında Burgonya Dukalığı'nı bir *apanage* (Tac'ın mülkünden, kraliyet kanından bir prenze dirlik olarak verilen toprak parçası) olarak aldı. Son Flandre Kontu'nun kızıyla evlenerek, Avrupa'nın en zengin bölgelerinden olan bu zengin bölgeyi 1384'te miras aldı. Kendisi ve halefleri, yeni kazandıkları bu maddî kaynakları ve aynı zamanda İngiltere ile Fransa arasındaki sürekli çatışmaları kullanarak Fransa ile Kutsal Roma İmparatorluğu arasındaki sınır bölgelerinde geniş bir toprak ağı oluşturdular. On beşinci yüzyılın ikinci yarısında ise Burgonya'yı bağımsız bir krallığa dönüştürme hedefini benimsediler. Fakat bu hayal gerçekleşmedi; Valois soyundan gelen son Burgonya Dükü, Cesur Charles, 1477 yılında İsviçreliilere karşı bir savaşta öldü ve erkek bir varis bırakmadı, ancak bu kader savaşından önceki elli yıldan fazla bir süre boyunca Burgonya Dükleri Avrupa'nın en güçlü yöneticileri arasına isimlerini yazdırmayı başardılar.¹

Bu başarı, pratikte çoğu zaman “kendi kendini yöneten toprakların gevşek bileşimleri”nden başka bir şey olmayan yeni hanedan devletlerinin, kurnazca bir kombinasyonla neredeyse yoktan ortaya konulabileceğini kanıtladı. Bu kombinasyon; aile politikasına (temelde, tercihen potansiyel bir vârise olan doğru bir kadınla, doğru zamanda evlenmek), politik acımasızlığa ve

1. Wim Blockmans ve Walter Prevenier, *The Promised Lands: The Low Countries under Burgundian Rule, 1369-1530* (Philadelphia, 1999).